

Μαία: Η διαδρομή ανά τους αιώνες*

Βασιλική Οικονομάκου, Πόπη Παπαζαχαριάκη, Μαίης Π.Γ.Ν-Μαιευτηρίου "ΕΛΕ-ΝΑ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ".

Από το 1892, κάνουν την εμφάνισή τους στον ελληνικό χώρο ιδιωτικές μαιευτικές και γυναικολογικές κλινικές. Ως πρώτη αναφέρεται η "Κλινική Αλέξανδρου Τριάντη", Μαιευτήρα-Γυναικολόγου, Υφηγητή Πανεπιστημίου. Διαφήμιση για την παραπάνω κλινική στην εφημερίδα "Η Πόλις", του 1894, αναφέρει: "... Οι δε τοκετοί θα γίνονται υπό την άμεσο επίβλεψη του διευθυντού Α. Τριάντη, συμπαρισταμένου πεπειραμένου βοηθού και μαίας πτυχιούχου...".

Ο Αλέξανδρος Τριάντης υπήρξε διακεκριμένος Μαιευτήρας της εποχής του και ήταν ο πρώτος, που έγραψε το "Εγχειρίδιον Μαιευτικής προς χρήσιν των Μαιών και μαθητριών του Μαιευτηρίου" (Αθήνα, 1887). Με ιδιαίτερο ζήλο δίδασκε στις μαθήτριες μαίες μεταξύ των άλλων και την αντισηπτική αγωγή, η οποία τότε είχε αρχίσει να θεωρείται σημαντική για τις ιατρικές πράξεις. Δικαίως, λοιπόν, ο Τ. Ανδριανάκος γράφει για τον Αλέξανδρο Τριάντη: "...απετέλεσεν φαινόν σταθμόν εν τη εκπαίδευσει, πρώτιστα των Μαιών, υπέρων πολλά εμόχθησεν".

Μέχρι το 1910, που ο Κ. Λούρος ιδρύει στην οδό Σίνα ιδιωτική μαιευτική κλινική, έχουν ιδρυθεί πολλές κλινικές, όπως των Ανδριανάκου, Παπαϊωάννου, Μωρέτη, Λαμέρα κλπ., στα πρακτικά των οποίων αναφέρεται απαραίτητη η παρουσία μαίας κατά την εκτέλεση τοκετών: "Εν δε τη ιδία κλινική γίνονται δεκαί και επίτοκοι, όπως γεννήσωσιν εν όλως ιδιαίτέρω διαμερίσματι, όπου μόνον τω Διευθυντή και τη Μαία του καταστήματος επιτρέπεται η είσοδος...".

Κατά το έτος 1895, στο βιβλίο του Κ. Ν. Λούρου, "Περασμένα χρόνια", περιγράφεται με τα πιο μελανά χρώματα η αμαθής και κατώτατης κοινωνικής υποστάθμης κυρα-μαμή, που βρόμικη και τρισάθλια κάθεται μπροστά στα γεννητικά όργανα της επιτόκου μολύνοντάς τη συνεχώς με τα άπλυτα χέρια της, που τα αλείφει με λάδι και τα εισάγει στον κόλπο, ώστε να κάνει το έμβρυο να γλιστρήσει και να βγει. Όμως, εδώ πρέπει να κάνουμε δύο παρατηρήσεις:

α) Οι γυναίκες δεν είχαν δυνατότητα επιλογής, αφού οι επιστήμονες μαίες και γιατροί ήταν ελάχιστοι.

β) Ναι, πράγματι, η κυρα-μαμή ήταν αμαθής, αφού ποτέ δεν εκπαιδεύτηκε, άρα δεν μπορούσε να ξέρει. Έτσι, η εφαρμογή κανόνων ασηψίας και αντισηψίας ήταν αδύνατη.

Και βέβαια, σε άλλο σημείο παραδέχεται ότι υπάρχουν και λίγες επιστήμονες μαίες, με άριστη κατάρτιση, που αποτελούν φωτεινό φάρο για το μέλλον. Από την ιστορία των ελληνίδων μαιών αναφέρουμε ένα δημοσίευμα της εφημερίδας "Νέα Εφημερίς", της 28ης Ιουλίου του 1895, που αναφέρεται στο θάνατο της μαίας Φυλισσίδας Ολυμπίου, περιγράφοντας ότι "ήτο η πρώτη Μαία που εσπούδασεν εις την Εσπερίαν" και της πλέκει το εγκώμιο.

Και πάλι μια γυναίκα, εστεμμένη αυτή τη φορά, η πριγκίπισσα του διαδόχου, η Σοφία, διαπιστώνει ότι το Δημόσιο Μαιευτήριο είναι ακατάλληλο, αλλά και ανεπαρκές για τη φροντίδα των γυναικών και με

δική της μέριμνα αποκτήθηκε ο χώρος δίπλα από το “ΑΡΕΤΑΙΕΙΟ” Νοσοκομείο, όπου θα ανεγερθεί μετέπειτα το Μαιευτήριο “ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ”. Ωστόσο, το 1899, το Ιατροσυνέδριο αποφασίζει την ενοκίαση του “Μεγάρου Μπαλατζή”, στην οδό Ακαδημίας, όπου και μεταφέρεται το Δημόσιο Μαιευτήριο. Το 1909, με Βασιλικό Διάταγμα γίνεται ριζική αναδιοργάνωση και βελτίωση στην εκπαίδευση των μαιών, δηλαδή:

- αύξηση των τυπικών προσόντων των υποψηφίων,
- ελάττωση του αριθμού εισαγομένων,
- κατάρτιση προγράμματος θεωρητικής και πρακτικής άσκησης.

Στη συνέχεια τροποποιείται και συμπληρώνεται με το Β.Δ. του 1912 και το 1926 με Β.Δ. “Περί φοιτήσεως στο Μαιευτικό Σχολείο”, οι μαίες χωρίζονται σε δύο κατηγορίες:

1. Επιστήμονες Μαίες: φοίτηση 2 (δύο) χρόνων.
2. Πρακτικές Μαίες: διάρκεια φοίτησης-άσκησης 1 (ένας) χρόνος.

Επιτροπή από το Ιατροσυνέδριο εξετά-

ζει τις τελειόφοιτες. Καθορίζονται οι υποχρεώσεις των μαιών. Μέχρι το 1926, μαίες εκπαιδεύονται στο Δημόσιο και Δημοτικό Μαιευτήριο, τα οποία είναι τα μόνα που παρέχουν νοσοκομειακή περίθαλψη στη Μαιευτική και τη Γυναικολογία.

Η Έλενα Βενιζέλου, βαθιά γνώστης του προβλήματος του ελληνικού κράτους, για επαρκή κάλυψη της περίθαλψης της Ελληνίδας για το διάστημα πριν, κατά και μετά τον τοκετό της, ευαισθητοποιείται ακόμη περισσότερο και από τη φίλη της Μαρίκα Ηλιάδη. Οι δύο φίλες βρέθηκαν τυχαία στη Λωζάνη και επισκέφθηκαν ένα από τα ωραιότερα –για εκείνη την εποχή– μαιευτήρια του κόσμου. Από εκείνη τη στιγμή το όνειρο αρχίζει να παίρνει σάρκα και οστά και το Μαιευτήριο “ΜΑΡΙΚΑ ΗΛΙΑΔΗ” –ή πιο γνωστό ως “ΕΛΕΝΑ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ”– έγινε ένα ανεκτίμητο απόκτημα της Αθήνας. Το καταστατικό του Μαιευτηρίου εγκρίθηκε με διάταγμα στις 18/2/1926 και συμπληρώθηκε με νέο στις 8/12/1927, όπου καθορίζεται ως σκοπός τους:

α) η ιατρική και νοσηλευτική περίθαλψη των γυναικών,

Μια άποψη του Μαιευτηρίου “ΜΑΡΙΚΑ ΗΛΙΑΔΗ” κατά την ημέρα των εγκαινίων του (16/2/1933).

β) η επιστημονική μόρφωση των μαιών.

Συγχρόνως με τις μελέτες για τις κτιριακές εγκαταστάσεις, η Έλενα Βενιζέλου προγραμματίσει και εκπαίδευση εξειδικευμένου προσωπικού για τη στελέχωση του ιδρύματος. Στην “Κλινική Λιβανού” διοργάνωσε ειδική Μαιευτική Σχολή, που εκπαιδεύτηκαν άριστα 8 μαίες, 4 απόφοιτες Γυμνασίου και 4 Β΄ τάξεως Γυμνασίου. Για να πετύχει το στόχο της η Έλενα Βενιζέλου, πλήρωνε για τη συντήρηση 10 νοσοκομειακών κλινών, στις οποίες έγιναν πάνω από 1.000 τοκετοί, εντελώς δωρεάν. Ακόμη και σήμερα έχουμε πολλά να διδαχθούμε από την υποδειγματική οργάνωση και λειτουργία του Μαιευτηρίου “Μαρίκα Ηλιάδη”. Πολύ πριν ανοίξει τις πόρτες του στην Ελληνίδα, εγκαθίστανται σ’ αυτό οι 8 μαίες μαζί με κατώτερο βοηθητικό προσωπικό, με σκοπό να καταστήσουν τις άδειες φιλόξενες αίθουσες έτοιμες να υποδεχθούν τις αβοήθητες γυναίκες του λαού.

Διαμορφώνονται δε εξωτερικά ιατρεία παρακολούθησης εγκυμοσύνης-λοχείας, γυναικολογικών περιστατικών, παρακολούθησης νεογνού-βρέφους και τμήματα νοσηλείας-υποδοχής επιτόκων, αίθουσες τοκετών, νοσηλείας λεχωϊδών και νεογνών, νοσηλείας γυναικολογικών περιστατικών και χειρουργείων. Προβλέπει ακόμα και μονάδα εντατικής περίθαλψης προβληματικών νεογνών και απομόνωσης γυναικών, που πάσχουν από μεταδοτικά νοσήματα.

Στα εξωτερικά ιατρεία δίνεται μεγάλη σημασία στην υγειονομική διαφώτιση των γυναικών, όσον αφορά την τήρηση κανόνων υγιεινής φροντίδας για τις ίδιες και τις οικογένειές τους, ατομικής καθαριότητας, καθαριότητας σπιτιού, διατροφής και διαιτολογίου για τις ίδιες και την υπόλοιπη οικογένεια, στα πλαίσια των οικονομικών και μορφωτικών δυνατοτήτων

τους κλπ. Η λειτουργία του καινούργιου Μαιευτηρίου ήταν μια ανακούφιση για τις γυναίκες, που μπορούσαν να φτάσουν ως αυτό. Όμως, απόμεναν ακόμη αβοήθητες όλες εκείνες οι Ελληνίδες της υπαίθρου, που είχαν πολύ μεγάλη ανάγκη βοήθειας.

Η Έλενα Βενιζέλου ζήτησε βοήθεια και συμπαράσταση από τη μητέρα της, Βιργινία Σκυλίτση, ώστε να γίνει δυνατή η ίδρυση Σχολής Μαιών, που να εκπαιδεύει Επιστήμονες Μαίες, τέλεια καταρτισμένες. Η Βιργινία Σκυλίτση κατέθεσε αμέσως 30.000 λίρες Αγγλίας, για ανέγερση, εξοπλισμό και λειτουργία Σχολής Μαιών μέσα στον περιβόλο του Μαιευτηρίου “Μαρίκα Ηλιάδη”.

Με βάση τον ψηφισθέντα νόμο 5474/9-5-1932, σπουδάστριες μαίες θα εκπαιδεύονται θεωρητικά και πρακτικά για 3 χρόνια. Για την πιο σωστή και ολοκληρωμένη εκπαίδευση των σπουδαστριών, δημιουργείται ομάδα από εκλεκτούς επιστήμονες γιατρούς και μαίες, αλλά και ολόκληρο το ανθρώπινο δυναμικό του Μαιευτηρίου, προσαρμόζεται στο κλίμα της εκπαίδευσης όχι μόνο μαιών, αλλά και γιατρών. Γίνεται προσπάθεια για απόκτηση σύγχρονων θεωρητικών γνώσεων και αντίστοιχης πρακτικής εμπειρίας, ώστε να είναι δυνατή η αντιμετώπιση κάθε περιστατικού. Η Σχολή τελεί υπό την εποπτεία του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας και ονομάζεται “ΣΧΟΛΗ ΜΑΙΩΝ ΒΙΡΓΙΝΙΑΣ ΣΚΥΛΙΤΣΗ”. Η Βιργινία Σκυλίτση προικοδότησε τη Σχολή, ώστε να λειτουργεί ανεξάρτητα. Πρώτη Πρόεδρος της Σχολής διετέλεσε η μαία Χρυσοβελώνη, η οποία με σθένος και ψυχή οργάνωσε και λειτούργησε υποδειγματικά τη Σχολή μέχρι το 1937. Προς τιμήν της η Σχολή θέσπισε και απένειμε σε αριστούχες σπουδάστριες ειδικό βραβείο. Από το 1937 έως το 1947, η διοίκηση γίνεται από εφορεία κυριών με Πρόεδρο τη Μαρία Νεγρεπό-

νη, η οποία απουσίασε μικρό ενδιάμεσο διάστημα κατά τον πόλεμο. Οι μαιείς, που εργάζονται ανά την Ελλάδα, αισθάνονται την ανάγκη να καταγραφούν, να αποκτήσουν έναν εύκολο τρόπο επικοινωνίας και, φυσικά, μια ενωμένη φωνή για βελτίωση της θέσης τους. Έτσι, ιδρύεται η “ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΕΝΩΣΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ ΜΑΙΩΝ” με Μητρώο Μελών. Ενδεικτικά αναφέρουμε την εγγραφή των πρώτων μελών, που έγινε το 1936.

Με τον αναγκαστικό νόμο 2448/1940 “Περί ασκήσεως Μαιευτικού Επαγγέλματος και Εκπαιδεύσεως Μαιών”, καθορίζεται σε τρία (3) χρόνια η διάρκεια σπουδών και σε ένα (1) χρόνο η πρακτική άσκηση. Καθορίζονται τα καθήκοντα των μαιών και παύει πια η λειτουργία του Μαιευτικού Σχολείου του “Δημοτικού Μαιευτηρίου Αθηνών”, που λειτουργούσε από το 1916. Οι απόφοιτες του Μαιευτικού Σχολείου συνεχίζουν να ασκούν το επάγγελμα

της μαιίας, αλλά μόνο στην κοινότητα για την οποία έχει εκδοθεί η άδεια. Η εφαρμογή του νόμου, λόγω του πολέμου, έγινε πολύ αργότερα, το 1946. Ο νόμος 1700/1944, δίνει το δικαίωμα στις μαιείς, με τοπικές άδειες ασκήσεως επαγγέλματος στα Δωδεκάνησα, να ασκούν το επάγγελμα σ’ ολόκληρη τη χώρα, εφόσον κατέθεταν:

1. Απολυτήριο Γυμνασίου.
2. Πιστοποιητικό Επαγγελματικού Σωματείου, για 10ετή άσκηση του επαγγέλματος.
3. Πιστοποιητικό υπηρεσίας ενός (1) χρόνου σε Μαιευτική Κλινική, όπως προέβλεπε το άρθρο 5 του Α.Ν. 461/38. Τελικά, γνωμοδοτούσε το Υγειονομικό Συμβούλιο και συναποφάσιζε ο Υπουργός. Αριθμητικά, αλλά κυρίως ουσιαστικά, οι μαιείς στην Ελλάδα συνεχίζουν να είναι λίγες και κυρίως στη Βόρεια Ελλάδα. Προτείνεται και πράγματι, κρίνεται κατάλληλο το Δημόσιο Μαιευτήριο Θεσσαλονίκης να στεγάσει μια καινούργια Σχολή Μαιών, ώστε να μορφώνονται ικανές μαιείς για τη στελέχωση του Μαιευτηρίου και την κάλυψη, κατά το δυνατό, αναγκών της ευ-

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΕΝΩΣΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ ΜΑΙΩΝ		ΕΓΓΡΑΦΗΣ		ΕΠΩΝΥΜΟΝ	ΚΥΡΙΟΝ ΟΝΟΜΑ	ΟΝΟΜΑ ΠΑΤΡΟΣ	ΟΝΟΜΑ ΣΥΖΥΓΙΟΥ	ΗΛΙΚΙΑ Κατά την εγγραφήν
ΑΙΤΕΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ	ΔΙΚΑΙΩΜΑ	ΕΠΩΝΥΜΟΝ					
1	1936 Απριλίου 6			ΜΑΝΤΡΑΦΙΥΝΗ ΠΛΗΤΑΡΙΟΥ 	Μαντραφίνη	Χριστοδουλι Μαντραφίνη	Χαρίλαος Χαλταριώδ	30
2	1936 Απριλίου 6			ΝΤΙΣΟΥ	Ευαγγελία	Χαρίλαος Μανταφίνης	Χαρίλαος Χαλταριώδ	26
				ΜΠΑΤΡΑΚΤΑΡΗ ΛΙΑΠΟΠΟΥ	Λίπη			48

ρύτερης περιοχής της χώρας.

Το Ν.Δ. 1655/42, προβλέπει την ίδρυση Σχολής Μαιών Θεσσαλονίκης. Η Σχολή ιδρύεται στο Δημόσιο Μαιευτήριο Θεσσαλονίκης, Διοικείται από το Δ.Σ. του Δ.Μ.Θ. και τελεί υπό την εποπτεία του Υπουργού Εθνικής Πρόνοιας. Καταρτίζεται ο οργανισμός λειτουργίας της Σχολής με όλες τις σχετικές διαδικασίες λειτουργίας και διοίκησης. Η εκπαίδευση των σπουδαστριών διέπεται από τον Α.Ν. 2448/40 και τα έξοδα λειτουργίας της Σχολής βαρύνουν το Υπουργείο Εθνικής Πρόνοιας. Με το Κυβερνητικό Διάταγμα 3/5-5-43 (ΦΕΚ Α118), επικυρώνεται το καταστατικό οργανισμού του Δημοσίου Μαιευτηρίου Θεσσαλονίκης, όπου εμπεριέχεται και ο οργανισμός της Σχολής και ξεκινάει η λειτουργία της. Με Βασιλικό Διάταγμα του 1947 (ΦΕΚ Α211), επικυρώνεται αυτόνομα ο οργανισμός της Σχολής Μαιών του Δ.Μ.Θ. Αργότερα, με Β.Δ. του 1950, τροποποιείται ο οργανισμός λειτουργίας της Σχολής. Στο νόμο 1700/44 και στο άρθρο 15, προβλέπεται η υποχρεωτική εγγραφή των μαιών, που νόμιμα ασκούν το επάγγελμα, στα Μητρώα Μαιών, τα οποία τηρούνται στα κατά τόπους Υγειονομικά Κέντρα. Στο άρθρο 16 προβλέπονται για πρώτη φορά ποινές, όταν γίνεται παράνομη άσκηση του επαγγέλματος της μαιίας. Στο άρθρο 18 προβλέπεται ο τρόπος πρόσληψης και υπηρεσιακής διαβάθμισης των μαιών. Στο άρθρο 19 επιτρέπεται η ίδρυση "Συλλόγων Επιστημόνων Μαιών", με έδρα τα αντίστοιχα Εφετεία. Καθορίζεται ότι οι Σύλλογοι θα υπόκεινται στην εποπτεία του Υπουργείου Εθνικής Πρόνοιας και στα κατά τόπους Υγειονομικά Κέντρα. Η εγγραφή των μαιών στους Συλλόγους καθίσταται υποχρεωτική και σαν σκοπός καθορίζεται η οικονομική και ηθική εναρμόνιση των συμφερόντων των μελών τους. Ακόμη, προβλέπεται και πει-

θαρχική εξουσία. Στο άρθρο 20 προβλέπεται η σύνταξη "Δεοντολογικού Κανονισμού Ασκήσεως του Μαιευτικού Επαγγέλματος".

Όλοι οι νόμοι, από το 1940 μέχρι και το 1953, που αφορούν στην εκπαίδευση της μαιίας και στην άσκηση του μαιευτικού επαγγέλματος, ίσχυσαν ή τέθηκαν σε λειτουργία με καθυστερήσεις, λόγω του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και της δύνης του μεταπολεμικού εμφύλιου σπαραγμού.

ΚΑΤΟΧΗ

Η περίοδος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, της Κατοχής και των μετακατοχικών χρόνων υπήρξε λαμπρή, όσον αφορά τους αγώνες και τις θυσίες του λαού μας και η μαία, επώνυμα ή ανώνυμα έδωσε τους δικούς της αγώνες μέσα σ' αυτά τα πλαίσια. Ολοκληρωμένη άποψη, όμως, με στοιχεία εγγράφως καταχωρημένα, δυστυχώς, δεν μπορέσαμε να βρούμε.

Το 1947, στο Μαιευτήριο "Μαρίκα Ηλιάδη" δημιουργείται το πρώτο "Τμήμα Προώρων Βρεφών" στην Ελλάδα. Το τμήμα έχει θεμελιώδη αξία για την άρτια λειτουργία ενός Μαιευτηρίου, αλλά και για την εκπαίδευση μαιών. Το τμήμα αρχίζει να λειτουργεί με εξειδικευμένες μαιίες, οι οποίες περιθάλπουν τα πρόωρα βρέφη, αλλά συγχρόνως εκπαιδεύουν μαιίες και τις σπουδάστριες της Σχολής Μαιών "Βιργινία Σκυλίτση".

Ένα καινούργιο εκπαιδευτικό κομμάτι προστίθεται στην κατάρτιση της μαιίας, ώστε να την καταστήσει ικανή να αναγνωρίσει και να περιθάλψει σωστά το πρόωρο βρέφος κατά τον τοκετό, να δώσει οδηγίες, να οργανώσει μεταφορά, αν κρίνεται απαραίτητη, σε όλους εκείνους τους τοκετούς που θα κάνει μόνη της στο σπίτι ή σ' οποιαδήποτε κλινική ή νοσοκομείο.

(Συνέχεια στο επόμενο τεύχος)